

Котяш Іванна Леонтіївна,
слухач магістратури ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розпочавши війну в Україні росія з першого дня порушує правила та закони війни, застосовуючи заборонені міжнародним гуманітарним правом засоби та методи ведення війни зокрема такі, як зґвалтування та інші форми сексуального насильства. Тому варто зауважити, що сексуальне насильство внаслідок воєнних дій та збройного конфлікту – не просто кримінальний злочин, це порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини. Стаття 27 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року забороняє зазіхання на честь жінок та гарантує захист від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність [1].

Як чоловіки, так і жінки зазнають сексуального насильства як одну із форм катування з метою отримання зізнань шляхом зґвалтувань, примусового оголення, погроз вчинення сексуального насильства щодо них самих або їхніх родичів. За спостереженнями психологів, «жінки систематично і непропорційно більше потерпають від насильства – від сексуального насильства над дітьми до сексуальних нападів і всіх форм міжособистісного насильства», в результаті чого це «приносить у їхнє сексуальне функціонування непропорційно істотніші емоційні, фізичні і когнітивні риси людини, яка вижила після травми» [3].

Під «сексуальним насильством» слід розуміти будь-яку примусову сексуальну дію або використання сексуальності іншої людини, за яку може наступати кримінальна відповідальність. До форм сексуального насильства належать: зґвалтування, сексуальне рабство, примушування до зайняття проституцією, примусова вагітність, примусова стерилізація, інші форми сексуального насильства, подібні за тяжкістю (наприклад, погрози зґвалтуванням або сексуальним насильством, каліцтво жіночих або чоловічих статевих органів, тортури сексуального характеру, примусове оголення тощо).

Національне законодавство встановлює особливу відповідальність за насильство, вчинене в умовах війни. Наразі в Україні за відсутності інших національних кримінально-правових інструментів для оцінки сексуального насильства має бути використаний потенціал ст. 438 КК України «Порушення законів та звичаїв війни» і загалом потенціал розділу XX Особливої частини КК

України «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». Згвалтування як форма стратегії та запобігання домашньому насильству, відповідно до міжнародного кримінального права, може бути кваліфіковане як воєнний злочин, як злочин проти людяності та як геноцид. Слід зробити висновок, що згвалтування як воєнний злочин на національному рівні має кваліфікуватися за ст. 438 КК України.

Більшість проваджень щодо фактів сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, зареєстровано за статтею 438 Кримінального кодексу України (порушення законів і звичаїв війни). Наприклад, за процесуального керівництва Броварської окружної прокуратури Київської області військовослужбовцю збройних сил РФ повідомлено про підозру у вчиненні злочину, передбаченого частинами 1, 2 статті 438 КК України за фактом неодноразового згвалтування у житловому будинку в Броварському районі дружини вбитого ним чоловіка. Наразі підозрюваного оголошено в розшук. Окрім того, Бериславською окружною прокуратурою розпочато кримінальне провадження за частиною 1 статті 438 КК України на підставі даних, отриманих під час пояснень внутрішньо переміщеної особи з Херсонщини про згвалтування військовослужбовцем РФ її неповнолітньої сусідки. У телефонній розмові з батьками дівчини інформація підтвердилася.

Згідно іншої статті 442 КК України «Геноцид», – це діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу карється позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі [2].

Слід зазначити, що дві статті ККУ регулюють відносини та встановлюють відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи та і то не повністю висвітлено суть та характер сексуального насильства, боротьбу з цим ганебним явищем як це вимагають міжнародні норми законодавства. Іншими словами чинне національне законодавство не повною мірою регулює та охоплює всі відносини, які виникають з приводу порушення прав та свобод громадян, що виникають з приводу збройного конфлікту в Україні, а тому потребує удосконалення, імплементації (приведення у відповідність з міжнародними нормами) у сфері міжнародного права. Так, як воєнний стан запроваджується для захисту територіальної

цілісності держави, а тому використання такого режиму для полегшення вчинення злочинів відноситься до обтяжуючих обставин, що впливає на вид та розмір покарання. Тому якщо особа вчинила сексуальне чи інший вид насильства у період дії воєнного стану, то суд може призначити максимальний розмір покарання в межах санкції відповідної статті.

Отже, можна констатувати те, що саме через збройне вторгнення з боку російської федерації в Україну значно почастишали випадки скоєння злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Україна робить все можливе для того, щоб певним чином протидіяти цим кримінальним правопорушенням.

В чинному кримінальному кодексі України визначенні відповідні статті для боротьби з цими ганебними явищами, зокрема стаття 438 «Порушення законів та звичаїв війни», та стаття 432 «Геноцид». Воєнне та політичне керівництво росії та кожен російський військовослужбовець, безпосередньо причетний до страждань і болю українських жінок, повинні понести кримінальну відповідальність.

Важливо розуміти, що відповідальність за сексуальне насильство, вчинене в умовах конфлікту або війни, несуть не тільки кривдники, але й воєнне командування підрозділу, де ніс службу кривдник в момент вчинення злочину. Відповідальність керівника за воєнні злочини, злочини геноциду та злочини проти людяності передбачає стаття 28 Римського статуту Міжнародного кримінального суду [4]. Для цього Україна вживає всіх заходів як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>.
3. Нагоски, Эмили. Как хочет женщина. Мастер-класс по науке секса / пер. с англ. Н. Брагиной и В. Степановой. М. : Манн, Иванов и Фербер, 2016. С. 157–158.
4. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду зі змінами від 16.01.2002. URL: <https://ips.ligazako №. №et/docume №t/MU98119>.